

GMINA WISZNICE

HISTORIA NATURA KULTURA

„Promocja dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz naturalnego obszaru Doliny Zielawy”

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

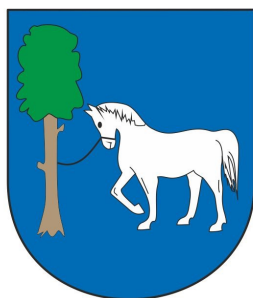
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Publikacja opracowana przez Gminę Wisznice, współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

Gmina Wisznice

Historia Natura Kultura

Municipality of Wisznice

History Nature Culture

Przedmowa

*„Wszystko płynie, ale płynąc, podlega przemianie.
Tak samo jest z pamięcią. Jedyne jej obrazy gasną,
na ich miejsce pojawiają się nowe.*

*Tylko że te nowe nie są identyczne z poprzednimi,
są inne – tak jak nie można dwa razy wejść do tej samej rzeki,
tak nie sposób, aby obraz był dokładnie taki jak poprzedni.”*

Ryszard Kapuściński

Szanowni Państwo,

oddajemy w Państwa ręce album prezentujący historię, środowisko naturalne i kulturę Gminy Wisznice. Zawiera on w szczególności historię Wisznic, fotografie przedstawiające architekturę świecką i sakralną, wisznickie krajobrazy oraz piękno naszej przyrody. Album prezentuje także wydarzenia kulturalne, które w naszej gminie organizujemy cyklicznie.

Najciekawsze miejsca, zabytkowe obiekty, ludzie i ich zainteresowania, flora i fauna znalazły tu swoje odbicie we wszystkich czterech porach roku. Chcemy pokazać, że Gmina Wisznice to miejsce pełne malowniczych krajobrazów, teren do aktywnego

wypoczynku i dobre miejsce do życia. Gmina Wisznice charakteryzuje się dynamicznym działaniem, ciągły rozwój i wychodzenie samorządu naprzeciw wyzwaniom to jedne z wielu cech, które sprawiają, że Gmina Wisznice jest rozpoznawana w kraju i za granicą. Natomiast aktywność i inicjatywy mieszkańców tworzą pozytywny jej wizerunek.

Wyrażamy nadzieję, że treści zamieszczone w niniejszej publikacji będą wystarczającą zachętą do odwiedzenia Gminy Wisznice, a może do zamieszkania tutaj na dłużej.

Pozdrawiam serdecznie

Piotr Dragan
Wójt Gminy Wisznice

Foreword

*„Everything flows, but as it flows, it changes.
The same is with memory. Its only visions are fading away,
the new ones appear in its place.
But the new ones are not identical with the previous ones,
they are different – just how you cannot flow under the same bridge again,
so you can't make the previous image the same as before.”*

Ryszard Kapuściński

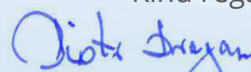
Dear Sirs,

We are handing you over with the album presenting history, natural environment and culture of the Wisznice Commune. It contains, in particular, the history of Wisznice, photographs presenting secular and sacral architecture, landscapes of Wisznice and beauty of our nature. The album also presents cultural events, which we organize regularly in our commune.

The most unique places, monuments, people and their interests, flora and fauna are reflected here in all four seasons. We want to show that the Wisznice Commune is a place full of picturesque landscapes, area for active recreation and a good place to live. The Wisznice Commune is characterized by a dynamic action, continued development and meeting the challenges by the local government are few of many characteristics that make the Wisznice Commune renowned in the country and abroad. While the activity and initiatives of inhabitants create its positive image.

We hope that the contents of this publication shall be a sufficient incentive for visiting the Wisznice Commune, and maybe to stay here longer.

Kind regards

Piotr Dragan

Mayor of Wisznice

Historia jest świadkiem czasów, światłem prawdy, życiem pamięci, nauczycielką życia
History is a witness to the times, a light for truth, a life of memory, a teacher of life

Cycon

Historia Gminy

Wisznice - średniowieczna osada o charakterze wsi targowej powstała w miejscu krzyżujących się lokalnych, ale ważnych traktów komunikacyjnych i handlowych. Osada związana była ze wsią i dworem Sapiehów. Rozciągała się południkowo wzdłuż odnogi traktatu krakowsko - wileńskiego (dziś ul. Rowińska) w kształcie ulicówki, z placem targowym jako rozszerzoną ulicą. Naturalną granicą południową była dolina rzeki Zielawy. Układ ulic stał się kopią układu drożnego. Rynek wymierzono w miejscu istniejącego wcześniej wiejskiego placu targowego, powiększając go i nadając regularny kształt. Miał kształt prostokąta. Na północy granicą Rynku były dawne ulice Chełmska i Wolańska. W połowie długości przecinała je wąska uliczka prowadząca do synagogi i dalej za wygon miejski. Na zachodzie zaś graniczył z fasadami domów zajezdnych i kramów.

Od początku XVI wieku Wisznice należały do magnackiego rodu Sapiehów i były osadą położoną z dala od większych miast, na piaskach i błotach podlaskich przy szlaku dróg wiodących z Radzyna i Parczewa w kierunku Bugu, do Sławatycz i Włodawy

oraz przez Łomazy do Białej Podlaskiej. Przez ponad trzy wieki Wisznice rozwijały się dzięki staraniom magnackiego rodu Sapiehów. Na początku XVII stulecia dobra wisznickie wraz z miasteczkiem Wisznice i dworem w wyniku podziału rodzinnego przechodzą w ręce Krzysztofa Sapiehy, krajczego, stolnika i podczaszego W. Ks. Litewskiego, obrońcy Chocimia. Właściciel ten funduje w miasteczku Wisznice drewniany kościół rzymskokatolicki bogato go uposażając w fundusze zabezpieczone na dobrach wisznickich. W połowie XVII stulecia Wisznice jako centrum dóbr wisznickich Fryderyka Sapiehy wojewody mściwskiego było organizmem miejskim na prawie magdeburskim z własnym herbem, ponad 100 włókami „pod sobą” i samorządem. Miasto posiadało ponad 250 domów mieszkalnych, rynek w centrum z układem 6 ulic, ratuszem i kramami. Znajdowała się w mieście cerkiew unicka pw. Św. Jerzego i Wniebowzięcia NMP z budynkami towarzyszącymi, bogato uposażona w grunty orne, dwa ogrody i łąkę. Był też kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia NMP podniesiony do godności

■ Centrum Wisznice – wczesne lata 50 XX wieku. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Wisznice Center - early 1950s. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

■ Dawny Urząd Gminy, obecnie Liceum Ogólnokształcące w Wisznicach – 1942 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Former Commune Office, now High School in Wisznice – 1942. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

prepozytury z zabudowaniem prepozyta, wikarego, mansjonarią, szpitalem i szkołą. Uposażony był on także w grunta, trzy ogrody i łąkę. Miasto granczyło z gruntami folwarcznymi, sąsiadowało z okazałym dworem obronnym, z parkiem i ogrodami położonymi na wzniesieniu otoczonym wodami rzeki Zielawy, na której były dwa młyny. Miasto Wisznice stanowiło jedną z trzech obok Bociek i Kodnia - miast rezydencjonalnych na Podlasiu rodu Sapiehów.

W XVII i XVIII w. częste przemarsze wojsk polskich i obcych, związane z tym grabieżę, a także pożary znacznie zniszczyły zabudowę Wisznic. Należy przypuszczać, że doszło również do wygranych potyczek pod Wisznicami. Świadczy o tym nazwa Mogiłki Szwedzkie. W drugiej połowie XVII wieku miasto zniszczyli kozacy Chmielnickiego. Spalone w dużej części podczas potopu szwedzkiego, „wyrabowane” przez wojska ks. siedmiogrodzkiego Rakoczego, a następnie kniazia J. Chowańskiego spadły do rządu miasteczek o 120 domach i 1 tyś mieszkańców. 1703 r. przybył do miasta Karol Sapieha, który odniósł rany w bitwie pod Chocimiem w ich wyniku zmarł i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Zniszczone ponownie w początkach kolejnego stulecia (XVIII w.) i splądrowa-

ne przez wojska rosyjskie, a następnie szwedzkie Wisznice liczyły niewiele ponad 100 dymów. W 1705 r. ogień zniszczył zabudowę miasta doszczętnie, ocalał tylko kościół i cerkiew. Szlachta województwa brzeskiego obradująca na sejmiku 5 sierpnia 1707 r. uolnili obywateli wpisanych do ksiąg miejskich z opłaty podymnego: „... lubo miasteczko Wisznice wojewody mińskiego Władysława Sapiehy z powodu ogromnego zniszczenia i ruiny przez ogień nie powinny być ciężarom podlegać... od wszelkich podatków województwa naszego uwolnić deklarujemy i terażniejszym laudum uwalniamy...zapłaci z dymów numero trzechset dwuziestu trzech, od tertiam partem reducendo, z dymów numero stu siedmiu”. Tym samym zmniejszono liczbę obiektów zaliczanych do opodatkowanych podymnym z 323 dymów do 107 dymów. August II za wierność i udział w wojnie wyraził zgodę na chorągiew pancerną i nadał „hrabiemu na Wiszniach” tytuł wojewody brzeskiego i nadał miejsce w Senacie. Króla 30 marca 1715r. na prośbę Władysława Józefata Sapieha ustanowił dwa nowe jarmarki, utrzymując wcześniejsze (łącznie cztery). Oto fragment dokumentu nadającego przywilej: „August Wtóry z Bożej łaski król Polski [...] mając wzgląd i miłościwe baczenie na pod-

■ Mieszkańcy Wisznic przy kościele Unickim – .... r. Ze zbiorów Anny Lesiuk.
Inhabitants of Wisznice at the Unicki church. From the collection of Anna Lesiuk.

■ Budowa Kościoła Parafialnego w Wisznicach – lata 1933-1955. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Construction of the parish church in Wisznice - 1933-1955. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

upadłe miasteczko Wisznice przez ogień z dopuszczenia boskiego i różne wojska zrujnowane [...] umyśliliśmy w tymże miasteczku Wisznice jarmarki dwa, jeden na Świętego Iwana ruskiego kalendarza (7lipca), drugi na Świętego Marcina kalendarza rzymskiego (6listopada)..." Jednocześnie pozwolono na handel wymienny i pieniężny z ludnością miejscową i obcą. Nałożono na miasto obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa przyjezdnym.

Po upadku Rzeczypospolitej szlacheckiej Wisznice jako miasteczko prywatne Sapiehów i siedziba hrabstwa włączone zostały do cyrkułu bialskiego pod zaborem austriackim. W okresie Księstwa Warszawskiego będąc jednym z 11 miast i miasteczek w pow. żelechowskim departamencie siedleckiego liczą 196 domów mieszkalnych i 541 mieszkańców. Jako miasteczko prywatne Aleksandra hr. Sapiehy zachowuje charakter małego ośrodka miejskiego z rynkiem w centrum, kramami, cerkwią grekokatolicką, kościołem rzymskokatolickim, bożnicą i szkołą. Na krótko, w latach 1806-1809 Wisznice pełnią rolę żywego lokalnego ośrodka politycznego. Za udział w powstaniu styczniowym w 1 czerwca 1869 r. na mocy ukazu car Aleksander II Wisznice zamienił na osadę. Postanowiono „te z miast, które z powodu nieznac-

nej liczby mieszkańców, małego rozwoju handlu i niedostateczności dochodów, nie mają w rzeczywistości znaczenia miast, przemianować je na osady." Osada Wisznice (121 domów i 1782 mieszkańców) należała do gminy Horodyszczce i stała się siedzibą zarządu tej gminy. Wisznice posiadały sąd gminny, okręgowy urząd pocztowy, szkołę. Były siedzibą parafii prawosławnej, parafii rzymskokatolickiej i kałału. Nadal utrzymywały pozycję ruchliwego ośrodka wymiany i słynęły z jarmarków na bydło i konie, gdzie ponad 50% mieszkańców stanowili Żydzi.

Na początku XX wieku Wisznice charakteryzowane były jako „osada uboga, przeważnie przez Żydów handlarzy i rzemieślników zamieszkiwana". W rzeczywistości jako siedziba gminy Horodyszczce osada Wisznice liczyła 124 domy mieszkalne i aż 1900 mieszkańców, gdzie 75% ogółu stanowili Żydzi. Osada posiadała rynek w centrum z zachowanym układem ulic, szkołą, urzędem gminy, urzędem pocztowym i apteką, browarem, cerkwią murowaną prawosławną w stylu neoklasycystycznym (wybudowana w 1875 r.) z plebanią parafialną, kościołem rzymskokatolickim drewnianym i bożnicą z budynkami towarzyszącymi.

■ Sadzenie drzew przy nowej szkole, obecna Szkoła Podstawowa w Wisznicach – 1935 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego. Tree planting at the new school, present-day Primary School in Wisznice – 1935. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

■ Kościół Unicki, obecnie Centrum Kultury Chrześcijańskiej w Wisznicach. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego. Unitarian Church, currently the Center of Christian Culture in Wisznice. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

W okresie I wojny światowej latem 1915 r. armia rosyjska wycofując się za Bug zastosowała taktykę „spalonej ziemi”. Wisznice w dużej części spłonęły i wyludniły się. Zniszczono również zasiewy. Część ludności schroniła się wraz z dobytkiem w pobliskich lasach. We wrześniu 1939 r. Wisznice były miejscem przemaszu różnych oddziałów Wojska Polskiego, w tym grupy zaporowej płk. Tadeusza Zieleniewskiego. Na przełomie września i października 1939 r. na krótko znalazła się osada pod okupacją wojsk sowieckich. Pod okupacją niemiecką Wisznice stały się ważnym ośrodkiem władzy policyjno-represyjnej. Powołany został jeden z dwóch komisariatów wiejskich, jeden z dwu oddziałów Urzędu Pracy w pow. Biała Podlaska, posterunek polskiej policji granatowej i oddzielnie komenda policji ukraińskiej. Zainstalował się również posterunek żandarmerii niemieckiej w ówczesnym i obecnym budynku Szkoły Podstawowej przy ulicy Warszawskiej. Natomiast szkołę przeniesiono do kamienicy przy Rynku znajdującej się obok skrzyżowania dróg między dzisiejszą ulicą Kościelną a Fabryczną. Represje okupanta związane były z aktywnością miejscowej ludności w ruchu oporu. Przez cały okres funkcjonowała placówka Armii Krajowej rejonu Wisznice. W czerw-

cu 1940 r. decyzją burmistrza Teodora Bahdaja i władz niemieckich w północno-wschodniej części Wisznic [alternatywne nazwy w Yiddish: Wisznica, Vishnitsa], między obecną ulicą Kościelną, Fabryczną i Polną, wydzielono teren getta. Za drutami znalazło się ponad 950 Żydów wisznickich, później dołączono transport Żydów z Mławy i Krakowa; zorganizowano tu policję żydowską. Żydów wywieziono następnie do obozu śmierci w Treblince, w Wisznicach pozostawiając około stu najlepszych rzemieślników - krawców, szewców, stolarzy. Przed wyzwoleniem zostali oni rozstrzelani nad Zielawą.

Obecnie Wisznice są ośrodkiem gminnym, siedzibą władz gminnych i lokalnym ośrodkiem usługowo-handlowym. Od wielu lat w gminie tradycją jest organizowanie gali koni zimnokrwistych. Aktualnie Gmina Wisznice znana jest z uprawy ziół i warzyw oraz wielkiej aktywności mieszkańców. Działania samorządu gminy w 2018 r. zostały docenione przez ogólnopolski tydzień „Rzeczpospolita”, który przyznał gminie I miejsce w ogólnopolskim Rankingu Najlepszych Samorządów „Rzeczpospolitej” w kat. Gmina Wiejska.

■ Teren Getta w Wisznicach - 1942 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Ghetto area in Wisznice - 1942. Collection of Tadeusz Raczkowski.

■ Wisznice - lata 60 XX wieku.
Wisznice - the 1960s.

History of the commune

Wisznice, a medieval settlement of a market village type, was established at the junction of important local communication and trade routes. The settlement had ties with the village and mansion of the Sapieha magnate family. It stretched meridionally along a branch of the Cracow-Vilnius highway (modern-day Rowińska Street), in the form of a single-street village, with a market square formed by a broadened part of the street. Its natural southern boundary was the Zielawa River valley. The street layout copied the road pattern. The main square was later delimited at the site of the former village market square, expanding it and giving it a regular shape. It was rectangular. In the north, the Main Square's boundary was comprised by the former Chełmska and Wolańska Streets. Midway along their length, they were intersected by a narrow alley leading to the synagogue and further, beyond the municipal pasture. From the west, the Main Square bordered on facades of inns and market stalls.

Since early 16th century, Wisznice had been owned by the Sapieha family and was a settlement located far from major cities, on the sands and marshes of Pod-

lasie, on a route leading from Radzyń and Parczew towards the Bug River, to Sławatycze and Włodawa, and through Łomazy to Biała Podlaska. For more than three centuries, Wisznice had developed through the efforts of the Sapiehas. In early 17th century, following a family property division, the Wisznice estate, with the town itself and the mansion, passed in 1614 into the hands of Krzysztof Sapieha, the Carver, Pantler and Cupbearer of the Grand Duchy of Lithuania, a defender of the Chocim fortress. This owner built a wooden Roman Catholic church in Wisznice town, endowing it richly with funds secured on the Wisznice estate. In mid-17th century, as the centre of the Wisznice estate held by Fryderyk Sapieha, the Voivode of Mścisław, Wisznice was an urban organism incorporated under the Magdeburg Rights, with a coat-of-arms of its own, more than 100 voloks of land "in its possession", and local government. The town had more than 250 residential houses, a main square in the centre with a system of 6 streets, a town hall, and market stalls. There was a Greek Catholic Church of St. George and the Assumption of Our Lady with auxiliary buildings, richly endowed

- Masowy chrzest unitów przed starym kościołem w Wisznicach – 1905 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Mass baptism of Uniates in front of the old church in Wisznice - 1905. From the collection of Tadeusz Raczkowski

- Budynek Urzędu Gminy Wisznice – 1958 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
The building of the Wisznice Commune Office - 1958. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

with arable land, two gardens and a meadow. There was also a Roman Catholic parish Church of the Assumption of Our Lady, raised to the dignity of a presbytery, with buildings for the parish priest and the curate, a manse, a hospital, and a school. It also owned land, three gardens and a meadow. The town bordered on a farming estate and was adjacent to an impressive fortified mansion, a park, and gardens located on a height surrounded by the waters of the Zielawa on which there were two mills. The town of Wisznice was one of the three residential towns of the Sapiehas in Podlasie, along with Boćki and Kodeń.

In the 17th and 18th century, frequent passage of Polish and foreign troops, the resulting looting, as well as fires, considerably destroyed the buildings of Wisznice. It should be assumed that some victorious skirmishes also took place in the region, as evidenced by the name Mogiłki Szwedzkie ("Swedish Graves"). In the second half of the 17th century, the town was razed by Khmel'nitsky's Cossacks. Largely consumed by fire during the Swedish Deluge, "robbed out" by Transylvanian forces of Prince Rákóczi, and then by troops of Prince I. Khovansky, it fell to the category of towns with 120 houses and 1000 inhabitants. Karol Sapieha came to town in 1703; wounded in the Battle of Chocim, which

contributed to his demise, he was interred in the local cemetery. Destroyed again in the beginning of the following (18th) century and pillaged by Russian and then Swedish troops, Wisznice numbered a little more than 100 hearths (i.e. homesteads). In 1705, a fire completely destroyed the structure of the town, with only both churches surviving. The nobility of the Brześć Voivodeship, debating at a local assembly on 5 August 1707, exempted the citizens registered in town ledgers from payment of the hearth tax: "...since the town of Wisznice, held by Władysław Sapieha, the Voivode of Mińsk, due to its tremendous destruction and ruin by fire, should be subject to no encumbrances ... we hereby declare to exempt it from any and all taxes of our voivodeship and we hereby exempt ... from the number of three hundred and twenty-three hearths, reduced to a third part, it shall pay the tax on the number of one hundred and seven hearths". Thus, the number of objects rated as subject to hearth tax was reduced from 323 to 107 homesteads. King Augustus II, for loyalty and participation in the war effort, consented to form an armoured cavalry company, granting the "count of Wisznice" with the title of the Voivode of Brześć and a seat in the Senate. On 30 March 1715, at request of Władysław Józefat Sapieha, the King authorized two new fairs, while reta-

■ Mieszkańcy Wisznic przy kościele Unickim. Ze zbiorów Anny Lesiuk.
Inhabitants of Wisznice at the Unicki church. From the collection of Anna Lesiuk.

■ Zagospodarowanie rynku, na byłym targowisku aktualnie usytuowany jest park. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Development of the market square, a park is currently located on the former marketplace. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

ining the previous ones (making it a total of four). Here is an excerpt from the privilege act: "We, Augustus the Second, by the Grace of God the King of Poland, [...] having regard and taking merciful care to the impoverished town of Wisznice, ruined by fire through act of God and by sundry armies, [...] have decided to allow two fairs in the above town of Wisznice: one on the Day of Saint Ivan of the Ruthenian calendar (7 July), the other on the Day of Saint Martin of the Roman calendar (6 November)..." Simultaneously, barter and trade with local and outside population were authorized. The town was vested with an obligation to provide security to all visitors. After the fall of the Polish-Lithuanian Commonwealth, Wisznice, as a private town of the Sapieha family and a county seat, was incorporated into the Biała district of the Austrian partition. In the period of the Duchy of Warsaw, as one of 11 towns of the Żelechów County in the Siedlce Department, it had 196 residential houses and 541 inhabitants. As a private town of Count Aleksander Sapieha, it retained the character of a small urban centre with a main square in the middle, market stalls, a Greek Catholic church and a Roman Catholic one, a synagogue, and a school. For a brief time, in 1806-1809, Wisznice acted as a vivid local political centre. For its

participation in the January Uprising, on 1 June 1869, the ukase of Tsar Alexander II demoted Wisznice to the status of a settlement. It was decided: "those towns which, due to a low number of inhabitants, poor trade development and insufficient revenues, do not really have the significance of towns, shall be reclassified as settlements". The settlement of Wisznice (121 houses and 1782 inhabitants) belonged to the Horodyszczce Commune and became the seat of its authorities. Wisznice had a commune court, a district post office, and a school. It was a seat of an Orthodox parish, a Roman Catholic parish and a Jewish kahal. It still maintained its position of a lively centre of exchange and was famous for its cattle and horse fairs; more than 50% of all inhabitants were Jewish. In early 20th century, Wisznice was characterized as "an impoverished settlement, inhabited for the most part by Jewish traders and artisans". In reality, as the seat of the Horodyszczce Commune, the settlement of Wisznice had 124 residential houses and as much as 1900 inhabitants, with 75% of total population comprised by Jews. The settlement had a main square in the centre with a preserved street network, a school, a commune office, a post office and a pharmacy, a brewery, a brick neo-Classicist Orthodox church (built

- Wycieczka uczniów Szkoły Podstawowej w Horodyszczu – 1938 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
A trip of students of the Primary School in Horodyszcz - 1938. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

- Poszerzanie i zmiana korytarza rzeki Zielawy. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
Widening and changing the corridor of the Zielawa River. From the collection of Tadeusz Raczkowski.

in 1875) with a parish rectory, a wooden Roman Catholic church, and a synagogue with auxiliary buildings.

During World War I, in the summer of 1915, the Russian Army, employed "scorched earth" measures during their retreat across the Bug. Wisznice was largely burnt and depopulated. Crops were destroyed as well. A part of the inhabitants took shelter with their belongings in the local woods. In September 1939, Wisznice saw the movements of different Polish Army units, including the blocking detachment of Col. Tadeusz Zieleniewski. At the turn of September and October 1939, the settlement found itself under brief Soviet occupation. Under the German occupation, Wisznice became a major centre of police and repressive authorities. It saw the establishment of one of two rural Polish stations, one of two Labour Office branches in the Biała Podlaska County, a station of "navy-blue" Polish Police, and a separate Ukrainian Police headquarters. A station of German Gendarmerie was also set up at the then (and modern-day) Primary School building at Warszawska Street. The school itself was relocated to a house in the Main Square, at the junction of the modern-day Kościelna and Fabryczna Streets. The occupier's reprisals were connected with the local population's resistance acti-

vity. A Home Army outpost of the Wisznice region would operate throughout the period. In June 1940, by decision of Mayor Teodor Bahdaj and the German authorities, a ghetto area was delimited in the north-eastern part of Wisznice [known as Vishnitsa in Yiddish], between the modern-day Kościelna, Fabryczna, and Polna Streets. More than 950 Jewish inhabitants Wisznice found themselves behind the wires, later joined by a transport of Jews from Mława and Cracow; a Jewish police force was organized there. Later, the Jews were deported to the Treblinka death camp, leaving only approx. one hundred best artisans – tailors, cobblers, carpenters. Before the liberation, they were executed on the banks of the Zielawa.

Currently, Wisznice is a commune centre, a seat of commune authorities, and a local centre of trade and services. For many years, it has been the commune's tradition to hold draught horse galas. Currently, the Wisznice Commune is famous for cultivation of herbs and vegetables as well as high activity of its inhabitants. In 2018, the efforts of the commune self-government were appreciated by the nationwide Rzeczpospolita weekly which granted Wisznice the 1st place in Rzeczpospolita's all-Polish Ranking of Best Local Governments in the Rural Commune category.

- Armia Krajowa przywitana przez mieszkańców Małgorzaczina – 1944 r. Ze zbiorów Tadeusza Raczkowskiego.
The Home Army welcomed by the inhabitants of Małgorzaczin - 1944. From the collection of Tadeusz Raczkowski

- Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Wisznicach. Z zasobów Urzędu Gminy Wisznice.
Expansion of the Primary School in Wisznice. From the resources of the Wisznice Commune Office.

■ Centrum Kultury Chrześcijańskiej w Wisznicach.
Center for Christian Culture in Wisznice.

- Wnętrze Centrum Kultury Chrześcijańskiej – nawa główna.
The interior of the Christian Culture Center - the nave.

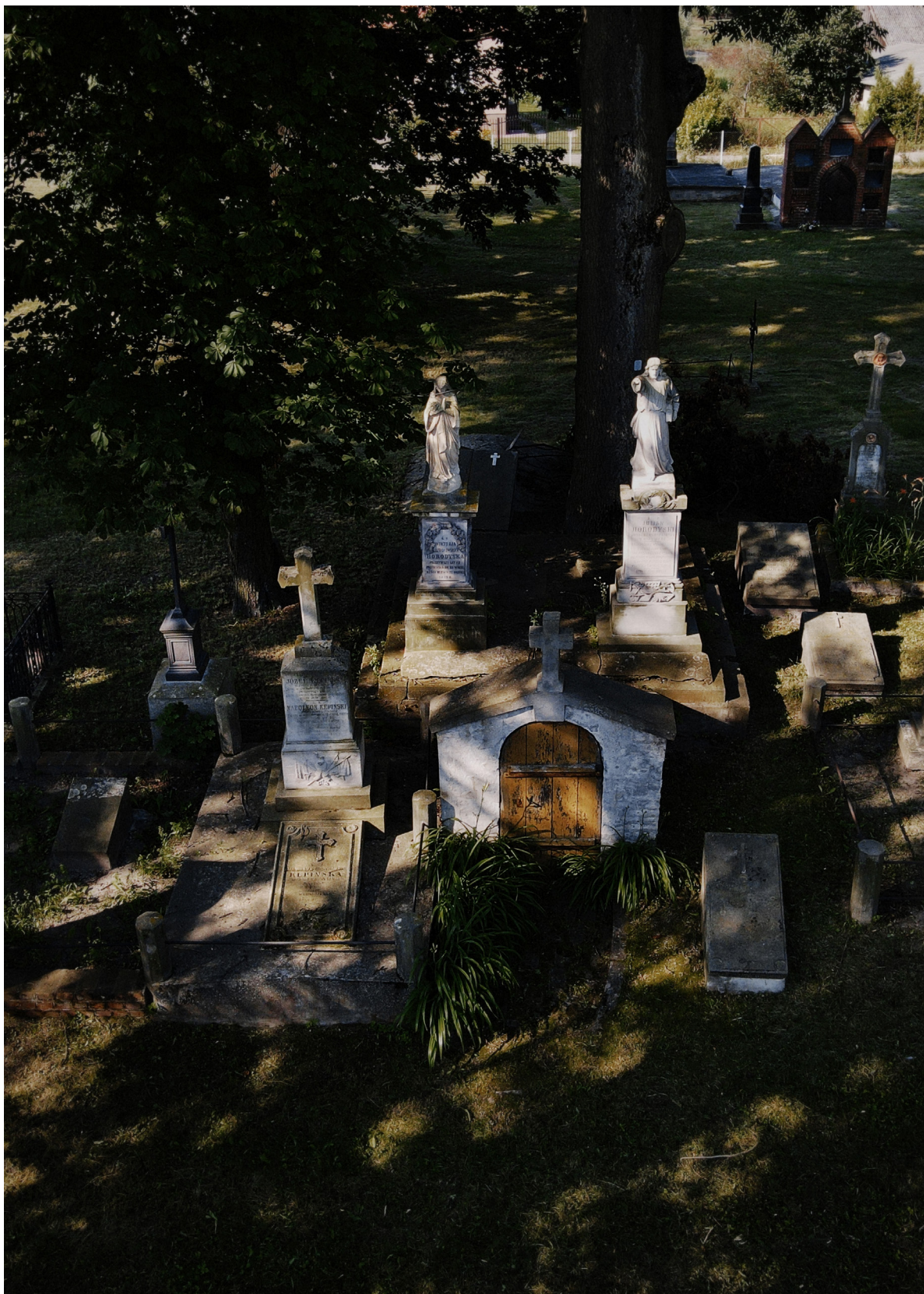
- Fasada Centrum Kultury Chrześcijańskiej.
Facade of the Christian Culture Centre.

- Wnętrze Centrum Kultury Chrześcijańskiej – nawa główna.
The interior of the Christian Culture Center - the nave.

■ Stary cmentarz w Wisznicach.
Old cemetery in Wisznice.

- Stary cmentarz w Wisznicach. W tle rodzinny grobowiec Kraszewskich.
Old cemetery in Wisznice. In the background, the Kraszewski family tomb.

- Rodzinny grobowiec Kraszewskich.
The Kraszewski family tomb.

- Zabudowa kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego w Wisznicach.
Buildings of the parish church of the Transfiguration of the Lord in Wisznice.

- Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Horodyszczu. Od lewej zabytkowa, drewniana dzwonnica.

Parish Church of the Sacred Heart Jesus in Horodyszcz. From the left there is a historic wooden bell tower.

- Horodyszcz z lotu ptaka.

Horodyszcz from a bird's eye view.

- Pomnik pamięci J. Babicza - pierwszej ofiary okupacji niemieckiej w Wisznicach
Monument to the memory of J. Babicz - the first victim of the German occupation in Wisznice.

- Pomnik pamięci ofiar likwidacji getta w Wisznicach.
Memorial to the victims of the liquidation of the ghetto in Wisznice.

- Pomnik w parku w centrum Wisznic upamiętniający ofiary II wojny światowej .
Monument in the park in the center of Wisznice, commemorating the victims of World War II.

- Pomnik w centrum Wisznic upamiętniający 30 Polaków – Patriotów rozstrzelanych przez okupanta hitlerowskiego w publicznej egzekucji w dniu 2 marca 1944 r.
Monument in the center of Wisznice commemorating 30 Poles - Patriots shot by the Nazi occupiers in a public execution on March 2, 1944.

- Kościół parafialny pw. Św. Jana Ewangelisty w Polubiczach. Widok z lotu ptaka.
Parish Church of St. John the Evangelist in Polubicze. Aerial view.

- Centrum Wisznic – ulica Rynek nocą.
Center of Wisznice - Rynek street at night.

- Park w centrum Wisznic w jesiennej odsłonie.
The park in the center of Wisznice in its autumn version.

- Budynek Urzędu Gminy w Wisznicach z lotu ptaka.
Building of the Commune Office in Wisznice.

- Budynek Kina w Wisznicach.
Cinema building in Wisznice.

- Budynek Gminnego Ośrodka Kultury i Oświaty oraz Gminnej Biblioteki Publicznej.
Building of the Commune Center of Culture and Education and the Commune Public Library.

- Obiekt sportowy przy Szkole Podstawowej w Wisznicach.
Sports facility at the Primary School in Wisznice.

*Spójrz głęboko w naturę, a wtedy wszystko zrozumiesz lepiej.
Wszystko co możesz sobie wyobrazić, natura już to stworzyła.
Look deeply into nature and then you will understand everything better.
Everything you can imagine, nature has already created it.*

Albert Einstein

Natura

Wisznice – gmina wiejska o charakterze w głównej mierze rolniczym, która posiada potencjał turystyczny, głównie agroturystyczny. Nieskażone środowisko i piękne walory krajobrazowe są niezaprzeczalnym i niepodważalnym atutem Gminy Wisznice. Rzeką Zielawa, zalew w Horodyszczu, liczne zbiorowiska leśne, w tym najcenniejszy – fragment boru chrobotkowego ostoja sieci NATURA 2000, na którym występuje 6 gatunków ptaków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt to bogactwo nieskażonej zanieczyszczeniami cywilizacyjnymi flory i fauny. Obok atrakcji krajobrazowo-przyrodniczych sprzyjających wypoczynkowi Wisznice posiadają wiele zabytków historycznych, ściśle powiązanych z przeszłością tych terenów. Gmina Wisznice jest gminą rolniczą. Użytki rolne zajmują 66,5%, lasy i grunty leśne - 20,6%, zaś pozostałe grunty (zabudowa, drogi, wody) i nieużytki to 12,9% powierzchni gminy. Wśród użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią 48,5% powierzchni gminy.

Znaczną część obszaru gminy zajmują zbiorowiska synantropijne lub związane z procesem synantropizacji. Duży udział stanowią kompleksy leśne, które mimo prowadzenia działań gospodarczych i osuszania bagien zachowały dobry stan i zawierają dość dużą ilość gatunków chronionych oraz rzadkich. Dominującymi typami lasu są: bór świeży, bór mieszany i bór wilgotny świeży. Bór świeży buduje głównie sosna w wyższych klasach wieku. W podszyciu występują podrostki drzew, a także krzewy liściaste, natomiast w runie przeważają borówki. W borze mieszanym podstawowymi gatunkami drzew jest sosna i dąb z domieszkami brzozy i osiki. Podszyt tworzą: leszczyna, kruszyna, jarzębina i kalina. Bór wilgotny świeży związany jest z siedliskami o wysokim poziomie wód gruntowych. W drzewostanie dominuje sosna z domieszką świerka i dębu. W runie charakterystyczny jest widłak, a także

wątrobowce i mchy. Lasami Państwowymi znajdującymi się na obszarze gminy Wisznice administruje głównie Nadleśnictwo Włodawa oraz częściowo Nadleśnictwo Radzyń Podlaski, natomiast nadzór administracyjny nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa sprawuje Starostwo Powiatowe w Białej Podlaskiej. Leśnictwo jest drugim po rolnictwie działem gospodarki gminy pod względem wielkości areалу zajmowanych gruntów.

Na łąkach oraz pastwiskach do gatunków charakterystycznych zaliczane są: krupówka pospolita, wyczyniec łąkowy, dzwonek rozpierschły, złocień właściwy, mniszek pospolity, firlotka poszarpana, jaskier rozłogowy, wiązówka błotna, krwiściąg lekarski. Gatunkami rzadkiej roślinności zielnej na terenie gminy są natomiast: skalnica torfowiskowa, wywłócznik skrętoległy, lepieźnik kutnerowaty, aldrowanda pęcherzykowata, bagnica torfowa, wierzba lapońska i wąkrota zwyczajna. Fauna terenu gminy to głównie populacje związane ze środowiskiem leśnym, pogranicza leśno-polnego, polnym i wodno-błotnym. Licznie reprezentowana jest w tym rejonie awifauna. Bagna, łąki i torfowiska zasiedlają takie gatunki jak: czajka, bekas krzyk, brodziec krwawodzioby, kulik wielki i derkacz. Ze zbiornikami wodnymi związany jest bączek i rybitwa czarna, a z obszarami leśnymi bocian czarny, jarząbek, turkawka, siniak i dzięcioł średni, a także ptaki drapieżne: trzmiełojad, krogulec i sowy. Pola uprawne, obrzeża lasów i doliny rzek zasiedla dudek, pustułka, dzieźba, gąsiorek, przepiórka i kuropatwa. W ostatnich latach wzrosła w tym regionie liczebność bociana białego, kormorana czarnego, czapli siwej, łabędzia niemego i mew. Ssaki zasiedlają przede wszystkim kompleksy leśne i są reprezentowane przez gatunki pospolite: jelenie, sarny, daniiele, dziki i lisy.

Nature

Wisznice – rural commune, relating mostly to farm work, which has a tourism potential, the agri-tourism mainly. The unpolluted environment and beautiful landscape virtues are indisputable and undeniable assets of the Wisznice Commune. Zielawa river, lagoon in Horodyszczue, numerous forest sites, including the most precious – fragment of *Cladino-Pinetum sylvestris* forest, included in the NATURA 2000 network, in which there are 6 bird species from the Polish Red Data Book of Animals, is a wealth of flora and fauna, unpolluted with civilization contaminants. Beside some landscape-cultural attractions which help to relax, Wisznice has many historical monuments, strictly related to the past of the area. The Wisznice Commune is a rural one. The farmlands occupy 66,5%, forests and wooded areas - 20,6%, while the other lands (buildings, roads, water resources) and wastelands are 12,9% of the commune area. Among the farmlands there is a predominance of arable land, which constitutes 48,5% of the commune area.

A large portion of the commune area are the synanthropic species or those connected with the process of synanthropization. The forested areas form a large part of the percentage structure, which, despite the economic activities performed and draining the bogs, maintained a good condition and have the high number of protected and rare species. Dominating forest types are: fresh coniferous forest, fresh mixed forest, and fresh wet forest. Fresh forest is built mainly by the average age class pine. The undergrowth lists for junior trees, as well as deciduous trees, whereas the ground cover includes blueberries. Basic tree species in the coniferous fresh forest are pine and oak with admixtures of birch and aspen. The undergrowth is made up of: hazel, buckthorn, rowanberry and viburnum. The fresh wet forest is linked with the high ground water lands. The tree stand mostly includes pine with

admixture of spruce and oak. The ground cover is characterized by clubmoss, as well as liverworts and moss species. The State Forest, situated within the boundaries of The Wisznice Commune, is administered mainly by the Włodawa Forest Inspectorate and partly by the Radzyń Podlaski Forest Inspectorate, and in the case of the administrative supervision over the forests not owned by the State Treasury, it is provided by the Marshal Office in Biała Podlaska. The forestry is, the second after the agriculture, sector of economy in the commune, in terms of the size of the area of the lands taken.

In the fields and pastures, among the characteristic species are: orchard grass, meadow foxtail, spreading bellflower, leucanthemum, dandelion, ragged-robin, creeping buttercup, meadowsweet, great burnet. However, the species of rare herb plants within the territory of the commune are: marsh saxifrage, alternate water-milfoil, petasites spurius, waterwheel plant, pod grass, downy willow and marsh pennywort. The fauna of the commune area is mainly forest environmental population, forest and meadow borders and water-marsh areas. Avifauna is well represented there. Swamps, meadows and bogs are colonized by such species as: lapwing, common snipe, common redshank, eurasian curlew and corncrake. The water reservoirs are linked mainly with little bittern and black tern, while forest areas with black stork, hazel grouse, turtle-dove, stock dove and middle-spotted woodpecker, as well as birds of prey: honey buzzard, sparrow hawk and owls. Cereal fields, edges of forests and river valleys are native to hoopoe, kestrel, red-backed shrike, common quail and partridge. In the last years, in that region the number of white stork, great cormorant, grey heron, mute swan and gulls have been grown. Mammals colonize primarily the forest complexes, and those represented by common species: deers, roe-deers, fallow deers, wild boars and foxes.

- Basen w Horodyszczu.
Swimming pool in Horodyszcze.

- Horodyskie krajobrazy skąpane w zachodzącym słońcu.
Landscapes bathed in the setting sun in Horodyszcze.

■ Rzeka Zielawa w Dubicy.
The Zielawa river in Dubica.

■ Zalew w Horodyszczu we wschodzącym słońcu.
The lagoon in Horodyszcz in the rising sun.

■ Sady jabłoni w Polubiczach.
Apple orchards in Polubicze.

■ Wiosna w wiejskich sadach.
Spring in rural orchards.

- Horodyski krajobraz przy zachodzie słońca.
Landscape at sunset in Horodyszczce.

- Pola rumianku w Marylinie.
Camomile fields in Marylin.

- Pola rzepaku w Łyniewie.
Rapeseed fields in Łyniew.

- Rzeka Zielawa w zimowej odsłonie.
The Zielawa River in its winter version.

- Wiejski krajobraz Dołholiski.
Rural landscape of Dolholiska

- Sady jabłoni w Polubiczach.
Apple orchards in Polubicze.

Człowiek żyje prawdziwie ludzkim życiem dzięki kulturze. Kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka. Kultura jest tym, przez co człowiek staje się bardziej człowiekiem, bardziej jest. Man lives a truly human life thanks to culture. Culture is the proper way of existence of a human being. Culture is what makes a man more human, it more is.

John Paul II, 2005

- Zespół Pieśni i Tańca. Wisznice, 2018 r.
Song and Dance Ensemble. Wisznice, 2018.

- Występ Zespołu Pieśni i Tańca na Dniach Wisznic 2018.
Performance of the Song and Dance Ensemble at the Days of Wisznice 2018.

- Zespół Śpiewaczy Polesie z Horodyszcz.
Polesie Singing Group from Horodyszcz.

Koncert MARGARET, Dni Wisznic 2017 r.
MARGARET concert, Wisznice Days 2017.

Koncert LADY PANK,
dni Wisznic 2019 r.
LADY PANK concert,
Wisznice Days 2019.

Koncert Urszuli,
Dni Wisznic 2018 r.
URSZULA concert,
Wisznice Days 2018.

- Koncert Filharmonii Lubelskiej w Centrum Kultury Chrześcijańskiej w Wisznicach.
Lublin Philharmonic concert in the Christian Culture Center in Wisznice.

- Koncert Maleo przy Centrum Kultury Chrześcijańskiej w Wisznicach.
Maleo's concert at the Christian Culture Center in Wisznice.

- Koncert Zespołu Zepsuł w GOKiO Wisznice.
The concert of the Band Broke Down in GOKiO Wisznice.

Wernisaż malarstwa Doroty Kulickiej w CKCH Wisznice.
Vernissage of Dorota Kulicka's paintings at CKCH Wisznice.

Festiwal Muzyki Młodego Pogranicza.
Young Borderland Music Festival.

Wernisaż malarstwa Jolanty Kuśmierz w CKCH Wisznice.
Vernissage of Jolanta Kuśmierz's paintings at CKCH Wisznice.

- Uczestnicy Biegu na Wisznicką Milę, Edycja 2019 r.
Participants of the Run for the Wisznicka Mile, 2019 Edition.

- Gala Koni Zimnokrwistych w Wisznicach, 2019 r.
Cold Blooded Horses Gala in Wisznice, 2019.

- Delegacja Gminy Wisznice na Dożynkach Powiatowych, 2019 r.
Delegation of the Wisznice Commune at the County Harvest Festival, 2019.

Orszak Trzech Króli organizowany przez OSP Jedna Dubica.
The procession of the Three Kings organized by the Volunteer Fire Department 'One Dubica'.

Projekt Horodyskie Wesele – prezentacja tradycyjnych obrzędów weselnych.
Horodyskie Wesele project - presentation of traditional wedding ceremonies.

Metoda wypiekania sękacza – tradycyjnego lokalnego ciasta.
The method of baking sękacz - traditional local dough.

- Mural upamiętniający 100-lecie odzyskania przez Polskę Niepodległości, 2018 r.
A mural commemorating the 100th anniversary of Poland regaining its independence, 2018.

- Mural upamiętniający Bitwę Warszawską oraz Potyczkę pod Wisznicami, 2022 r.
A mural commemorating the Battle of Warsaw and Potyczka pod Wisznice, 2022.

Tekst / Text
Zasoby Urzędu Gminy Wisznice

Zdjęcia / Photos by

Paweł Daszczuk – str. 6-7, 38-39
Ewa Jarosławska-Popielewicz – str. 18, 19, 21², 24, 25², 28²,
43², 44-45, 46¹, 47¹, 47², 50, 51³, 52¹
Michał Moryl – str. 2, 4-5, 16-17, 20, 21¹, 22, 23, 25¹, 26, 27, 28¹,
30-31, 36, 37², 40, 42, 43¹
Paweł Strykier – str. 34-35, 41¹
oraz arch. UG Wisznice – str. 29², 37¹
arch. GOKiO Wisznice – str. 29¹, 46², 46³, 48, 49, 51¹, 51², 52²
a także „Jurek w drodze” blog podróżniczy – str. 41²
Podlasianin – str. 47³

Wydawca / Published by

Gmina Wisznice
ul. Rynek 35
21-580 Wisznice
Tel. 83 378 21 02
e-mail: gmina@wisznice.pl
www.wisznice.pl

ISBN 978-83-966431-0-0

Projekt graficzny i skład / Designed by

„Promocja dziedzictwa kulturowego, historycznego oraz naturalnego obszaru Doliny Zielawy”

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Publikacja opracowana przez Gminę Wisznice, współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego
kierowanego przez społeczność” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

ISBN 978-83-966431-0-0

9 788396 643100